

Muinaistutkimuksia Isossakyrössä v. 1934.

Kertomukseen kuuluu 2 karttaa, 3 valokuvaa (lev. 9723-25) ja M.l. 9953-54.

Hautaanloukko Orismalan kylässä.

Tiedeakatemian keräilytoimistosta saapui Kansallismuseoon elokuun lopulla 1934 räätälintytär Helmi Liimakan lähettämä tiedonanto, jonka mukaan Orismalan kylän Katilan talon maalta n.s. Myllymäen rannasta, Hautaanloukoksi nimitetystä pellosta oli tavattu mustaa maata ja osittain kuonaksi palaneita savenkappaleita. Kun kysymyksessä saattoi olla polttokalmisto ja kun minulla muutenkin virkamatkallani oli asiaa Isoonkyröön, kävin tiedonantajan opastamana paikkaa katsomassa. Se on Orismalanjoen itärannalla, rautatiestä jokea myöten runsaan puolen kilometriä ylös eli etelä-kaakkoon päin, Katilan talon ja räätäli Matti Liimakan asunnon välillä, jälkimmäistä lähempänä. Paikalla oli, jokitörmän päällä pellon ojissa, runsaasti osaksi kuonaksi palaneita savenpaloja ja kovia kuten sysihiiliä. Kuonapaloja oli myös vyörynyt joen rannalle. Palaneita luita tai muuta kalmistoon viittavia merkkejä en havainnut. Ilmeisesti on pellon paikalla ollut aikoinaan systai tervahauta, joka on päässyt pilalle palamaan, jolloin syntyi, kuten useat vanhat miehet Etelä-Pohjanmaalla ovat minulle kertoneet, juuri tällaista kuonaa. Tätä selvitystä tukee jo pellon nimikin, Hautaanloukko.

Mainitussa Helmi Liimakan tiedonannossa kerrotaan myös räätäli Liimakan asunnon lähistöltä metsänrannasta löytyneen hiiliä ja luita. Tästä kertoi minulle räätäli L. seuraavaa: Myllärivainaja

Juha Mairo, joka kuoli n. 5 vuotta sitten n. 80:n iässä, oli kertonut hänelle, että kun se paikka, missä räätäli Liimakka nyt asuu, v. 1894 raivattiin ja rakennettiin, oli sen itäpuolelta, metsän reunasta tavattu palaneita luita ja hiiltä, siis ehkä polttokalmisto. Mistään esinelöydöstä ei kuitenkaan tiedetty. Kävimme näillä paikoin tarkastuksella, mutta mitään epäilyttävää en huomannut, en pellon pinnalla eikä läheisen metsän laidassa. (Räätäli Liimakan asuma paikka on muuten nykyään itsenäinen pikkutila, joka on saanut metsänrannassa olevan mäen mukaan Myllymäen nimen).

Varhemman rautakauden löytöpaikka Laurolan kylässä

Perttilän riippusillan korvassa.

Tältä löytöpaikalta, jolta aikaisemmin on saatu museoon torvipäinen kaularengas (7703:1) ja jota Pälsi kävi katsomassa ja jota Hackman kaivoi v. 1920, oli syksyllä 1933 lähetetty museoon yksinkertainen, rautainen nuolenkärki (9772:1), joka kenties voisi olla samanikäinen kuin kaularengas. Esineen ohella saapuneiden löytötietojen mukaan olisi löytöpaikalla 10-20 m:n säteellä vanhoja kumpuja ja niissä kivisiä tulisijan jätteitä ja tuhkaa. Kun myös tohtori Pälsin mukaan rannerenkaan löytökohdalla oli näkynyt maassa hiilensirpaleita, katsottiin tarkastus paikalla uudelleen tarpeelliseksi, varsinkin kun kaularengas on toistaiseksi varhaisin Kyrönjoen varren rautakautinen löytöesine. Professori Hackmanin saamien tietojen mukaan olisi paikalta tavattu muitakin pronssiesineitä, joita ei kuitenkaan oltu otettu talteen (luettelot 7703:1).

V. 1933 talteen saadun nuolenkärjen kertoi seppä Lauri Hannu (ei Hanni) löytäneensä törmän korkeimman penkan kohdalta. Hän arveli hiekanoton edenneen paikalla sen jälkeen kun löytö tehtiin noin 1 m:n. Kärki oli tullut esiin ammutun kiven alta. Löytökohdalla oli ollut pienistä kivistä tehty kehä, jonka kivettömässä keskustassa oli ollut hiiltä, kuten siinä olisi pidetty ~~val~~

valkeaa. Mitään muita esineitä ei löydetty ja luita ei oltu huomattu. Soranottajat olivat arvioineet paikan kalastajain nuotiosijaksi. Koko kivikehä oli samalla sorrettu sorakuopan jyrkältä reunalta alas. Hiekkakuopan yläreunan korkeudeksi *vaik*tsin löytöpaikan kohdalla 8.43 m yli Kyrönjoen.

Kaularenkaan löytökohta oli, ^{oikea} paikkakuntalaisten osoitusten mukaan nuolenkärjen löytöpaikasta n. 4 m länteenpäin ja oli se jäänyt n. 3 m:n päähän sorakuopan reunasta. Sen korkeudeksi on Hackman arvioinut n. 7.00 - 7.5 m yli Kyrönjoen, mikä tietänee n. ~~26~~25 m:n korkeutta yli meren pinnan (joen pinta, joka paikalla on n. 18.5 m:n korkeudella yli mer.p., oli minun paikalla käydessäni ilmeisesti sangen alhaalla, ehkä n. 18 m, päättäen siitä, että Hackmanin kukkulan korkeudeksi saama mitta, 7.67 m, on huomattavasti minun mittani, 8.43, alempi). Joen suu on kaularenkaan joutuessa löytöpaikalleen ollut luultavasti jo jonkun verran alempana nykyisessä jokivarressa.

Kaularenkaan löytöpaikan kohdalla oli sorakuopan laidassa reunaleikkauksen katkaisema syvennys, jossa oli likamaata. Kulttuurikerrosta se mielestäni ei ollut, vaan syntynyt ainoastaan syvennykseen kasautuneista mädäntyneistä kasvijätteistä, joista hiukkasia oli valunut sadeveden mukana syvennälle. Maanviljelijä Matti Perttilän havaintojen mukaan oli tätä likamaata, osittain hiilensekaisena, ollut jo kaularenkaan löytökohdalla, mistä sitä oli yhtäjaksoisesti jatkunut sorakuopan reunassa näkyvään syvään teeseen asti (ks. karttaa 1).

Löytöpaikka on maanviljelijä Matti Perttilän asuinrakennuksen, Havuselan, ja Kyrönjoen välillä, lähempänä jokea, riippusillan koillipuolisesta korvasta vasemmalle, luoteeseen päin, Perttilän talon maalla. Paikalla on tietarpeiksi käytetty sorakuoppa, jossa sora on savensekaista ja runsaasti isoja kiviä sisältävää. Kuopan yläpuolella on kangas sangen epätasaista, ilmeisesti siitä on aikojen kuluessa otettu läheiselle tielle paljon soraa ja tämän soranoton jälkiä lienevät sittemmin nurmettuneet kuopanteet ja kivikasat.

Sorakuopan reunan tarkastin pitkin pituuttaan, mutta vain yhdestä kohden, kuopan länsipäästä ja aivan sen alareunalta tapasin kulttuurimerkkejä: palaneita luumuruja. Ryhdyin tässä kaivaukseen. Luumuruja löytyi tästä osittain kivien alta, m.m. syvästä erään sorakuopan reunassa olevan hyvin ison kiven alta, osittain syvempänä olevien kivien päältä, ja hyvin epätasaisesti (9953). Mitään löytöesineitä ei tavattu. Kun luumurujen esiintyminen lisäksi melkein loppui linjaan A - B, keskeytin kaivauksen tuloksettomana (kartta 2).

Kivikko tässä Kyrönjoen vanhan tulvatörmän alareunalla oli ilmeisesti aikoinaan jäiden vahvasti siirtelemää, mikä selvittänee luiden sikinsokkisen esiintymisen eri syvyyksissä. Johtuvatko luut sitten polttokalmistosta tai ovatko ne asuinpaikkajätteitä, en osaa ratkaista. Asunsa puolesta ne suuresti muistuttavat hautaraunioiden ja polttokalmistojen luulöydöksiä, mutta niiden joukossa on joitakin niin pieniä, ettei niitä kernaasti uskoisi ihmisten luiksi. Osteologinen tarkastus ehkä selvittää asian.³ Maa, jossa luumuruja oli, oli paikoin hieman punertavaa, johtaan mieleen kivikautisten asuinpaikkojen kulttuurimaakuopat palaneine luineen. Vaikkapa luut melkein loppuivatkin linjaan A - B, on mahdollista, että niiden löytövyöhykettä jatkuu tästä, jonkun matkan päästä jälleen luumurupitoisempaan pitkin törmän alarinnettä kauemmaksikin luoteeseen päin. Luumurualueen korkeusmitat ovat Kyrönjoen pinnasta 6.25 - 5.20 m, syvinnä tavattujen luumurujen tasan 5.00 m (muistettakoon, että joen vesi oli tavallista alempana, vrt. edellä).

Riippusillalta tulevan tien toisella, kaakkoisella puolen näytettiin minulle kivikkoisella kankaalla oleva pieni raunio, kuten kiukaan jäännös (kartta 1). Sen lounaispuolella oli ikäänkuin multapenkin jätettä, mitä pidin viittauksena siihen, että se olisi tulisija (mikä ei tietenkään ole varmaa).

x

x

x

³ Professori Väinö Lassilan määräämien osukaan luut ovat ihmisen luuta (ks. verif. 9953). Siis Kalmistoa, josta joen tulvat ovat deformaaneet.

Napuen taistelun muistomerkin vieressä, Kaaminmäellä, kappa-
leen matkaa Perttilän riippusillan lounaispäästä, on hautaraunion
pohja, josta otin (epäonnistuneen) valokuvan (kuva 3). Läheisen
Rintataipaleen talon isännältä, Heikki Tanttarilta, sain lahjaksi
Kansallismuseoon rautaisen putkikirveen (9954), jonka hän oli löy-
tänyt pellostaan, Napuen vainion sivusta, läheltä Napuen muisto-
merkkiä, siitä joitakin kymmeniä metrejä kaakkoon. Löytökohdalla
suoritin koekaivauksen, löytämättä muuta kuin noita puolittain
kuonaksi palaneita savipaloja, joita Napuen muistomerkin ympärillä
on sängen runsaasti ja joita varsinkin eräillä amatööriarkeologien
tahoilla on pidetty ikivanhan raudanvalmistuspaikan jäännöksinä.
Raudan kuonaa ne eivät kuitenkaan ole, eivätkä edes esihistorial-
lisiakaan. Ne ovat epäilemättä, kuten Rintataipaleen talon isäntä
minulle huomautti, peräisin vanhasta hävitetystä ja aikoinaan
pilalle palamaan päässeestä tervahaudasta, josta osa on vielä
jäljellä, Rintataipaleen talon piha-aitauksen sisäpuolella.

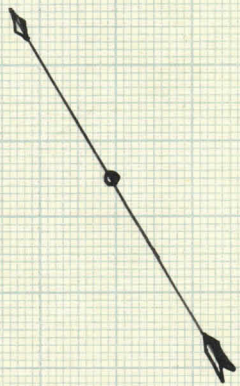
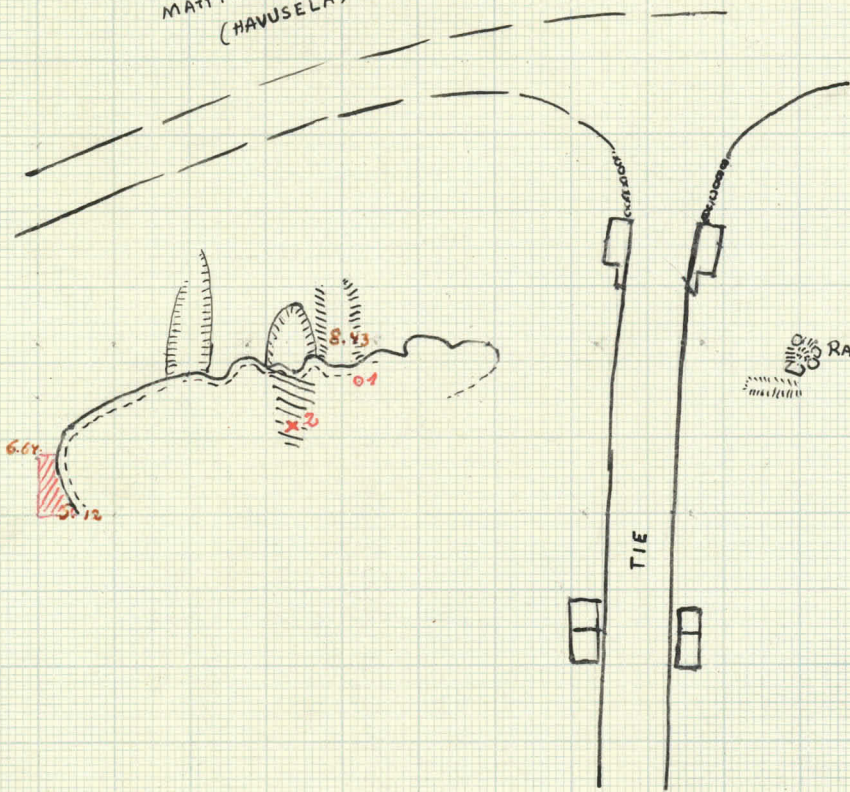
Kaaminmäen, jolla Napuen patsas ja mainittu hautaraunion poh-
ja sijaitsevat, taitse eli lounaispuolitse kulkee Kyrönjoen vanha
uoma, joka ennen kuin Perttilän riippusillan kohdilla ollut ah-
das koski perattiin ja levitettiin, oli tulvan aikana veden val-
lassa.

Tutkimukset suoritettu syyskuun 18-20 p. 1934.

Aarne Ayräpää.

MATTI PERTILÄN TALO
(HÄVUSELA)

MITTAKAAVA 2,5mm = 1m
l. 1:400.

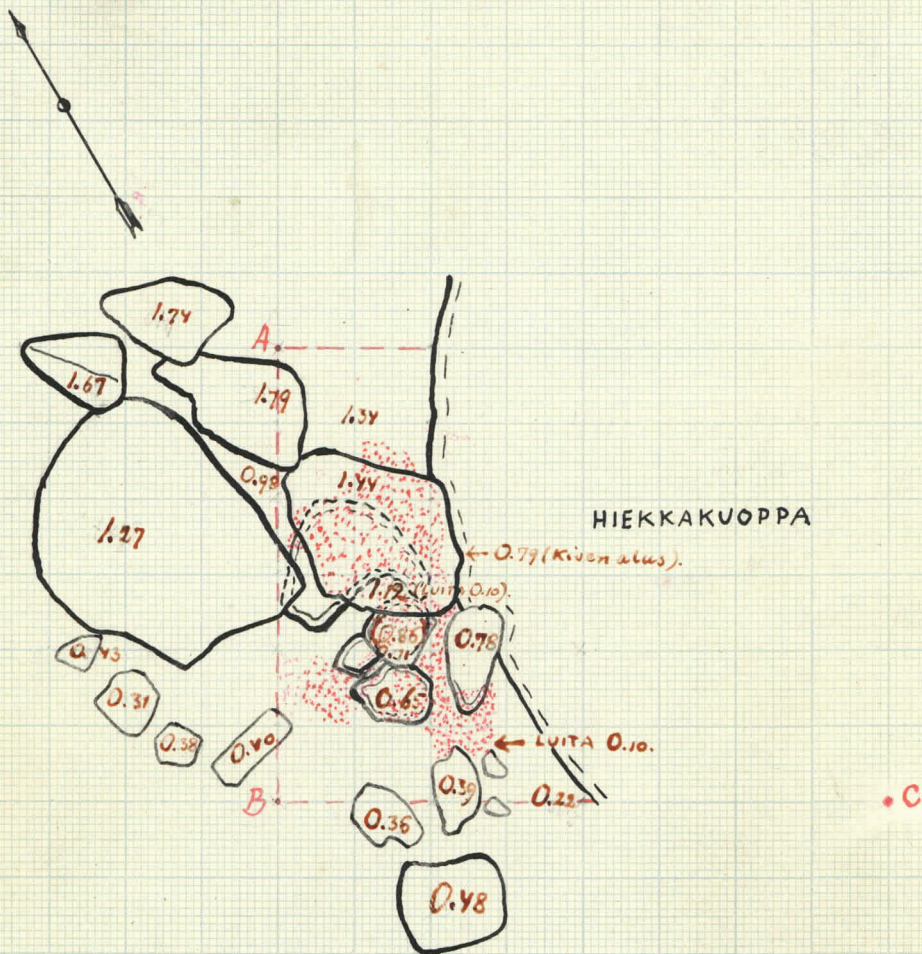
KYRÖNJÖEN RIPPUSILTA

Kartta 1.

ISOKYRÖ. LAUROLANKYLÄ - PERTILÄN
SILLANKORVAN RAUTAKAUDEN LÖYTÖ-
PAIKKA

- x2 KAULARENKAAN 7703:1 LÖYTÖKOHTA
- o1 NUOLENKÄRJEN 9772:1 " "
- (MOL. PAIKKAKUNTALEISTEN OSOITUS-
TEN MUKAAN).
- KORKEUSMITTOJA YLI KYRÖNJÖEN
AÄ:n KAIV. ALUE V. 1934.

Arne Nyström 20/9 1934

Kartta 2.

ISOKYRÖ · LAUROLANKYLÄ · PERTTILÄN
SILLAN-KORVA

A ÄYRÄPÄÄN KAIVAUS 19-20. IX. 1934.

1.74 · 0.10 KORKEUSMITTOJA YLI KP:n (4.90
M YLI KYRÖJOEN PINNAN).

●●●●● PALANEITA LUITA

2 cm = 1 m.

FILKKUVIIVALLA MERK. KIVIEN OSAT OVAT TOIS-
TEN KIVIEN ALLA. KAKSINKERTAISELLA VIIVALLA
LA MERK. KIVET OVAT LUUMURUJEN ALLA,
MUUT PÄÄLLÄ.

KORKEUSMITAT OVAT, PAITSI MILLOINDEN
ERIKSEEN MAINITTU, MAAN PINNASTA
JA KIVIEN PÄÄLTÄ.

Isokyrö, Perttilä.
Laurolan kylä

lev. 9723.

1. Rautakauden löytöpaikka Lou-
naanta, Kyrönjoen takaa, meijerin ja sa-
nõitöijän vinttikamarin ikkunaalta.
Taustalla Matti Perttilän talo; löytöpai-
kat (1=9772:1; 2 kaivauspaikka) rantalepi-
kon takana.

lev. 9724.

2. Kaivausalue kaakosta päin.
Kirjaimet A-C viittaavat vastaavien
kirjaimien kaivauksille.

Lev. 9725.

3. Heutarauunion palja Napuen
saustelun muistomerkki ja
Ventälän kylän Rintataipaleen
salon luona, jokseenkin lännestä
päin, main. muistomerkki muurit-
ta. Oikella jäi palaneu raunion
kehäi kuvau ulkopuolelle.